

к.е.н., доцент Плікус І.Й.

Українська академія банківської справи, м.Суми

ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ “ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ”

Фінансові взаємовідносини виражаються у фінансових потоках. Фінансові потоки – це документально оформлені потоки засобів платежу. Останні розглядаються як засоби реалізації взаємних зобов’язань суб’єктів господарювання в грошовому виразі, які виникають під час угоди, при сплаті податкових зборів та платежів у відповідності із законодавством.

На сучасному етапі економічного розвитку всі платіжні засоби розглядаються як фінансові активи, які поділяються за видами згідно з їх властивістю ліквідності (тобто можливості виконувати роль засобу реалізації взаємних зобов’язань): грошові засоби, фондові цінності (цінні папери), інші ліквідні активи (основні, оборотні засоби виробництва). Таким чином, виявляється, що грошовий потік – це складова частина фінансового потоку.

Фінансові взаємовідносини суб’єктів господарювання та держави в ринкових умовах обмежуються грошовими потоками. Тому умовно можна вважати правильним, коли говорять, що фінансові взаємовідносини визначаються грошовими відносинами, однак з обов’язковим розвитком цієї тези: грошові взаємовідносини виражаються у грошових потоках як потоках платіжних засобів – засобів реалізації зобов’язань. Одним з принципів, що лежить в основі класифікації грошових потоків, є встановлення причин їх виникнення. Причинами виникнення грошових потоків між підприємством і державою можуть бути юридична необхідність і комерційний інтерес. Підставою для правових взаємовідносин є закони і нормативні акти, згідно з якими підприємства повинні сплачувати податки, а держава – нести витрати у вигляді фінансування та інвестування. Ці грошові потоки утворюють групу

фіскальних потоків. Комерційні відносини, навпаки, викликані мотивами рішення виключно економічних проблем і отримання прибутку. Взаємовідносини такого роду не обов'язково встановлюються державою, хоча і контролюються нею. До таких взаємовідносин може бути залучена і держава, але в цьому випадку вона виступає як економічний суб'єкт, не більш того. Грошові потоки, що відповідають комерційним відносинам, здійснюються, як правило, на принципах зворотності, тобто формування таких відносин супроводжується виникненням боргових зобов'язань. Таким чином, перший вид відносин завжди пов'язаний із фіскальною політикою, а другий – із грошово-кредитним регулюванням.

Серед грошових потоків, що відповідають сучасним фінансовим відносинам, завжди можна виділити обов'язкові і добровільні. Обов'язковими потоками є платежі по боргових зобов'язаннях. Такі зобов'язання виникають у економічного суб'єкта тільки після того, як інший економічний суб'єкт добровільно здійснив попередню передачу грошових коштів. Таким чином, серед грошових потоків завжди можна виділити такі, що кореспондують між собою.

Фінансова система підприємства, завдяки її істотного впливу на функціонування підприємства в цілому, є ключовою сферою економічної діяльності, що вимагає своєчасного аналізу, контролю і регулювання. Використовуючи термін “сфера”, ми тим самим намагаємося підкреслити компактність фінансової системи підприємства, її, так би мовити, безмірну закінченість. Компактність у системних термінах будь-якої певної множини, навіть якщо такою множиною є фінансові відносини, можна описати таким чином: множина (фінансова система підприємства) зветься компактом, якщо в кожній її безмірній підмножині (фінансові відносини) є гранична точка, яка належить самій множині (фінансовій системі підприємства). Такою граничною точкою у фінансових відносинах, сукупність яких утворює компактну фінансову систему підприємства є, на наш погляд, грошовий капітал. Грошовий капітал – це та частина грошових коштів на підприємстві, які мають цільове спрямування. З огляду на те, що грошовий капітал водночас постає і як джерело фінансових ресурсів, і як джерело доходів, здається можливим далі зробити припущення про те, що грошовому капіталу властивий певний фінансовий

потенціал. Потенціал (від лат. *potencia* – “міць”) – це можливості грошового капіталу впливати на процес розвитку підприємства. Однак цей потенціал не слід розглядати лише як позитивний. Позитивним він є тоді, коли сукупна вартість не втрачає інвестиційного характеру. У тому разі, коли вартість має борговий характер, фінансовий потенціал грошового капіталу є негативним. Тобто фінансовий потенціал – це потенційна властивість грошового капіталу, його якісна характеристика, носіями якої є інвестиції і борги. Грошовому капіталу, як кількості, притаманна властивість, яку ми і визначаємо як фінансовий потенціал. На нашу думку, за допомогою цього поняття більш яскраво визначається особливість, своєрідність фінансових відносин за своєю цілеспрямованістю, яка полягає у збереженні, нарощуванні, накопичуванні позитивного фінансового потенціалу грошового капіталу підприємства.

Фінансові відносини мають ще декілька особливостей. По-перше фінансові відносини реалізують себе під час руху вартості, якій здійснюється у часі, їх повною мірою можна визначити як відносини у часі, по друге, час має певне відношення до змін форм самої вартості. Своєрідність фінансових відносин обумовлюється тим, що вони реалізуються у просторі – через розміщення вартості у грошовому капіталі. Таким чином, фінансові відносини відповідають також відносинам розташування (просторовим відносинам). Крім того фінансові відносини як відносини розташування водночас є відносинами власності, оскільки вартість розміщується у грошовому капіталі економічних суб’єктів, які мають певні права використання, володіння, розпорядження своїми коштами. Також фінансові відносини можна визначити і як матеріальні, бо вони виникають з певного приводу та мають свого носія (гроші). Слід зазначити ще одну особливість фінансових відносин у ринковій економіці – це їх рушійний характер, який проявляється у протиріччі. Такі протиріччя на цей час окреслюються конкуренцією. Конкуренція призводить до удосконалення технологій, механізмів (у тому числі і фінансового) і фінансових відносин.